

ТАЛАБАЛАР НУТҚИНИ ЎСТИРИШГА ЙЎНАЛТИРИЛГАН МАШҚЛАР ХУСУСИДА

Мухайё Носировна РАУПОВА

Ўқитувчи

1-чи инглиз филология факультети

Ўзбекистон давлат жаҳон тиллари университети

Тошкент, Ўзбекистон

uswu@yandex.com

Аннотация

Муаллиф инглиз тилини ўқитишда коммуникатив (мулоқот) компетенцияни ривожлантиришни гаплашиш кўникмасини ўстириш билан боғлаб олиб бориш масаласини ўрганган. Ўқитишнинг асосий мақсади, пировардида, талабанинг тили ўрганилаётган мамлакат ҳақидаги билимлари асосида тил соҳиби билан ҳеч қандай қийинчиликсиз мулоқат олиб боришига йўналтирилган.

Калит сўзлар: компетенция; кўникма; вербал; новербал; гапириш; лингвокультурологик компетенция.

О СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ УПРАЖНЕНИЯХ ДЛЯ ПОВЫШЕНИЯ УРОВНЯ РЕЧИ СТУДЕНТОВ

Мухайё Носировна РАУПОВА

Преподаватель

Факультет 1-ой английской филологии

Узбекский государственный университет мировых языков

Ташкент, Узбекистан

uswu@yandex.com

Аннотация

Статья посвящена развитию коммуникативной компетенции при обучении английскому языку на примере развития умений и навыков говорения. Цель обучения главным образом нацелена на то, чтобы студент мог общаться с носителем языка без каких-либо затруднений на основе знания страны и традиций изучаемого языка.

Ключевые слова: компетенция; навыки; вербальный; невербальный; говорение; лингвокультурологическая компетенция.

ON SPECIALIZED EXERCISES FOR IMPROVEMENT QUALITY OF STUDENT'S SPEECH

Mukhayo Nosirovna RAUPOVA

Teacher

Faculty of the 1st English Philology

Uzbekistan State University of World

Languages

Tashkent, Uzbekistan

uswu@yandex.com

Abstract

This article is devoted to the development of communicative competence in teaching English by developing the ability and skill of speaking. The aim of the training is mainly aimed at the knowledge of the country of the studied language and ultimately the student could communicate with the native speaker without any difficulty.

Keywords: competence; skill; verbal; non-verbal; speaking; linguoculturological competence.

Сўнгги йилларда хорижий тилларни ўргатишда бошқа компетенциялар қатори маданиятлараро коммуникация компетенцияларини ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш муҳим аҳамият касб этмоқда. Бу компетенцияга эга бўлишга ўргатишдан асосий мақсад талабани чет тилини раво ва эркин қўллашга ўргатиш ҳисобланади. Бунга эришиш осон кечмаслиги ҳаммага маълум. Ўқитувчи талабага нафақат сўз ва ибораларни тўғри талаффуз қилишни, грамматикани, инглиз тилининг оҳанг хусусиятларини, балки тўртта муҳим кўникмалардан бири – талабанинг тил ўрганиш соҳасида ютуққа эришганини кўрсатувчи кўникма – гапиришга ўрганишни ҳам назарда тутди. Гапиришга ўргатишни саналган кўникмалар ичида энг муҳими ва сўнгги босқичи деб ҳисоблаш мумкин. Гаплашиш фақат нутқни, вербал ҳодисани эмас, балки новербал ҳодисани ҳам назарда тутди. Талабанинг инглизлар тушунадиган, инглизлар маданиятининг бир қисми шаклида қабул қилинган мимика, кулгу, имо-ишора ва шу каби паралингвистик воситаларни ҳам ўзлаштириши мақсадга мувофиқдир. Бу ўринда лингвокультурологик компетенция ҳам муҳим аҳамиятга эга, чунки инглиз тилида сўзлашадиган талаба мамлакат ҳақида, унинг урф-одатлари, анъаналари, байрамлари, давлат тузилиши, маъмурий бўлиниши, географияси, истеъмол қиладиган таомлари, уларнинг номларини ҳам яхши билиши лозим. Маданият ҳақида маълумотга эга талабада мазкур маданиятга муайян муносабат шаклланади, бу эса ўз навбатида тил ўрганиш учун унда иштиёқ ва қизиқишни уйғотади. Филология йўналишида талабаларда лингвокультурологик компетенция иккинчи курсда том маънода улар “Мамлакатшунослик” фанидан маъруза эшитиб, семинар ёки амалий машғулотларга тайёргарлик кўраётганларида бошланади. Тўғри, унеча ҳам муайян матнларда лингвокультурологик хусусиятлар акс этади, чунки дарсликларнинг аксарияти инглиз тилида сўзлашувчи мамлакатларда чоп этилганлигининг ўзи ҳам талабаларда лингвокультурологик компетенциянинг ҳосил бўлишига замин яратади.

Юқорида тилга олинган компетенцияни шакллантириш ва ривожлантиришга йўналтирилган машқлар талабаларда оғзаки нутқни ривожлантиришга хизмат қилади.

Анъанавий оғзаки нутқ муайян бир мавзуга асосланган ҳолда олиб борилади. Талабаларда коммуникатив ва лингвокультурологик компетенциялар шаклланаётган даврда тегишли машқлардан ўринли фойдаланиш катта самарага эришиш имкониятини беради. Танланган мавзулар қизиқарли, кундалик ҳаёт билан ҳамда тили ўрганилаётган мамлакат билан бевосита боғлиқ бўлиши лозим. Бундан ташқари, бирор машқ беришдан олдин талабаларни бунга тайёрлаш зарур. Амалиёт ўқитувчисини фанлараро алоқани ўрнатиш учун “Мамлакатшунослик” фанидан маъруза ўқийдиган ўқитувчи билан мавзунини кетма-кетликда берилишига эришилади. Бу ерда бирданига иккита мақсадни амалга ошириш мумкин. Дейлик, талабалар “Мамлакатшунослик” фанидан “Geography and Administrative Division of Great Britain” мавзуси билан танишдилар. Маърузада талаба инглиз тилида Буюк Британия ҳақида маъруза тинглаб, инглиз тили амалий дарсида ана шу ўтилган мавзунини мустаҳкамлаш ва у ҳақда гапириш имкониятига эга бўлади. Бунинг учун “warm up” машқларини бажариб, нутқда қўлланадиган сўз ва иборалар бир сидра кўриб чиқилади. Бунда қуйидаги сўз ва сўз бирикмаларига эътибор қаратилади:

Geography, border on, county, west, east, north, south, capital, borough, region, continent, Gulf Stream, London, Edinburg, Cardiff, Belfast, industrial, monarch, Queen ва бошқалар. Бу расм, тақдимот кўринишида, аудио-визуал шаклда бўлиши мумкин. Бу ўқитувчининг ихтиёрида ва дарснинг мақсадига мос келиши керак.

Оғзаки нутқни ривожлантириб, коммуникатив ва лингвокультурологик компетенцияларни шакллантириш учун қуйидаги машқларни таклиф этамиз.

Биринчи машқ ёки топширик. Талабаларга Буюк Британиянинг харитасидан бирор шаҳар кўрсатилади ва мазкур шаҳар ҳақида нималарни билиши сўралади. Тақдимотдан сўнг талабалар савол билан мурожаат қиладилар. Аввал монолог сифатида кириш, ундан кейин диалог тарзида машқ ташкил этилади.

Иккинчи машқ ва топширик. Талабаларга monarch, Queen, written law, reign, rule сўзлари берилиб, улардан унинг изоҳи сўралади. Сўзлар изоҳлаб бўлингач, талабалар жуфт-жуфт бўлиб мавзу бўйича савол-жавоб ўтказишлари сўралади.

Масалан:

A monarch – a sovereign head of state, especially a king, queen, or emperor.

- Example: Who is the Queen of the United Kingdom of Great Britain and Northern Ireland?
- How many years does she reign her country?

Талабалар нутқини ривожлантириш учун уларни сўзнинг маъноларини изоҳлашга ўргатиш лозим. Бунда бир тилли, яъни талабаларга мўлжалланган ўқув луғатлари катта самара беради.

Ёки қуйидаги шакллардан нутқни ўстиришда фойдаланиш мумкин. Битта талаба шакл ёки анкета тўлдиради, иккинчиси эса, у ҳақда учинчи шахсда сўзлаб беради. Учинчи талаба эса қўшимча саволлар беради. Исм –инглизча, мамлакат номи – Буюк Британия, касби – инглизлар учун хос бўлган, масалан, банкир ва ҳоказо, шаҳар – Англиянинг бирорта шаҳри, овқат – инглизларнинг севиб тановвул қиладиган таом номидан иборат бўлиши мақсадга мувофиқ бўлади.

исми	
мамлакат номи	
касби	
шаҳар	
овқат	

Учинчи машқ ва топшириқ. Буюк Британия харитаси устида ишлаш давом эттирилади. Бунда шаҳар ва графликларнинг номлари алифбо тартибида навбатма-навбат айтилади.

Cities and Counties

- P1 London
- P2 Norwich
- P3 Cheshire
- P4 Edinburgh
- P5 Hampshire

Тўртинчи машқ ва топшириқ. Бу машқ ва топшириқ аввалги машқнинг мантикий давоми бўлиб, унда айтилган шаҳар ва графликлар қаерда жойлашганлиги харитадан кўрсатилади ва у ерлар нима билан машҳурлиги ҳақида маълумот берилади.

Масалан: Manchester is a city in Great Britain.

Where is situated, show it on the map?

It is situated ...

Бешинчи машқ ва топшириқ. Инглиз шаҳарларининг ҳудуди ва аҳолиси ҳақида савол-жавобга асосланган машқларни ўз ичига олади. Бунда

шаҳарларнинг фотосуратларидан фойдаланиш тавсия этилади. Ҳар бир расми талаба изоҳлаши ва шарҳлаши лозим.

Юқорида тилга олинган машқларни шу тарзда давом эттириш мамлакат ҳақидаги маълумотни кўпроқ билиш ва натижада бир пайтнинг ўзида ҳам коммуникатив, ҳам лингвокультурологик компетенцияларни ривожлантириб, хорижий тилдаги нутқнинг шаклланишига, ривожланиши, раво ва эркин давом этишини таъминлашга хизмат қилади.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Алхазивили А.А. Основы овладения устной иностранной речью. – М.: Просвещение, 1988. – 334 с.
2. Бим И.Л. Методика обучения иностранным языкам как наука и проблемы школьного учебника.— М.: Просвещение, 1977. – 278 с.
3. Бухбиндер В.А. Устная речь как процесс и как предмет обучения //Очерки методики обучения устной речи на иностранных языках /Под ред. В. А. Бухбиндера. – Киев: КГУ, 1980. – 568 с.
4. Вайсбурд М.Л. Типология учебно-речевых ситуаций //Психолого-педагогические проблемы интенсивного обучения иностранным языкам. – М.: МГУ, 1981. – 38 с.